

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Швець Галина Олексіївна, доцент, доцент кафедри економічної теорії та інтелектуальної власності, к.філол.н, доцент Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь.

Скрипченко Людмила Сергіївна, магістр ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь.

Shvets Galyna, Associate Professor of Economic Theory and Intellectual Property, Ph.D., Associate Professor, State Higher Educational Establishment «PRIAZOVSKYI STATE TECHNICAL UNIVERSITY», Mariupol.

Skrypchenko Liudmyla, master's degree Pryazovskyi State Technical University, Mariupol.

Shvets G., Skrypchenko L. Essence and peculiarities of intellectual property.

The article examines the history of intellectual property. Detected some approaches to the interpretation of the concept of «intellectual property» in terms of different scientists. On the basis of the Convention establishing the World Intellectual Property Organization transferred rights includes intellectual property. According to the current legislation of Ukraine stipulates who is the subject of intellectual property, namely: citizens, legal persons and the state. Classification of intellectual property, which consists of industrial property (inventions, industrial designs, utility models, industrial designs, trademarks for goods and services, appellations of origin, trade names) of copyright (works of science, literature and art that result from creative activity) and related rights (rights of performers, phonogram producers and broadcasting organizations) and non-traditional intellectual property (plant varieties, topographies of integrated circuits, trade secrets (know-how)). And also in addition held characterization of each group of intellectual property that are in the classification. These and described that one of the features of IP is that it contains a moral intellectual property rights and (or) intellectual property rights. Shows modern Ukraine legislative framework in the field of intellectual property are, which consists of the Constitution of Ukraine, Ukraine Code, special laws of Ukraine, decrees and orders of the President, the Cabinet of Ministers of Ukraine, departmental regulations and so on. Transferred benefits from the use and creation of intellectual property.

Швець Г.О., Скрипченко Л.С. Сутність та особливості інтелектуальної власності.

У статті розглянуто історію виникнення інтелектуальної власності. Визначено деякі підходи до тлумачення поняття «інтелектуальна власність» з точки зору різних науковців. На базі Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності перераховано які права містить інтелектуальна власність. Відповідно з чинним законодавством України визначено хто є суб'єктом права інтелектуальної власності, а саме: громадяни, юридичні особи і держава. Наведено класифікацію об'єктів інтелектуальної власності, яка складається з об'єктів промислової власності (винаходи, промислові зразки, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, найменування місць походження товарів, фірмові найменування), об'єктів авторського (твори науки, літератури і мистецтва, які є результатом творчої діяльності) та суміжного права (права виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення) та нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності (сорти рослин, топографії інтегральних мікросхем, комерційна таємниця (ноу-хау)). А також додатково проведено характеристику з кожної групи об'єктів інтелектуальної власності, що наведені у класифікації. Зазначено та охарактеризовано, що однією з особливостей інтелектуальної власності є те, що вона містить у собі особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності. Наведено

сучасну законодавчу базу України у сфері інтелектуальної власності складають, яка складається з Конституції України, кодексів України, спеціальних законів України, указів та розпоряджень Президента, постанови Кабінету Міністрів України, відомчі підзаконні акти тощо. Перераховано переваги від використання та створення об'єктів інтелектуальної власності.

Швец Г.А., Скрипченко Л.С. Сущность и особенности интеллектуальной собственности. В статье рассмотрена история возникновения интеллектуальной собственности. Определены некоторые подходы к толкованию понятия «интеллектуальная собственность» с точки зрения различных ученых. На базе Конвенции об учреждении Всемирной организации интеллектуальной собственности перечислено, какие права содержит интеллектуальная собственность. Согласно действующему законодательству Украины определено кто является субъектом права интеллектуальной собственности, а именно: граждане, юридические лица и государство. Приведена классификация объектов интеллектуальной собственности, которая состоит из объектов промышленной собственности (изобретения, промышленные образцы, полезные модели, знаки для товаров и услуг, наименования мест происхождения товаров, фирменные наименования), объектов авторского (произведения науки, литературы и искусства, являющиеся результатом творческой деятельности) и смежного права (права исполнителей, производителей фонограмм и вещательных организаций) и нетрадиционных объектов интеллектуальной собственности (сорта растений, топографии интегральных микросхем, коммерческая тайна, ноу-хау). А также дополнительно проведена характеристика каждой группы объектов интеллектуальной собственности, приведенные в классификации. Указано и охарактеризовано, что одной из особенностей интеллектуальной собственности является то, что она включает в себя личные неимущественные права интеллектуальной собственности и (или) имущественных прав интеллектуальной собственности. Приведена, современная законодательная база Украины в сфере интеллектуальной собственности, которая состоит из Конституции Украины, кодексов Украины, специальных законов Украины, указов и распоряжений Президента, постановления Кабинета Министров Украины, ведомственные подзаконные акты и т. Перечислено преимущества от использования и создания объектов интеллектуальной собственности.

Постанова проблеми. На даному етапі ринкових відносин об'єкти інтелектуальної власності створюють значну частку активів підприємств найбільш розвинених економік. Про те, що інтелектуальна власність «виступає» як товар, свідчить світовий досвід, який показує, що питома вага інтелектуальної власності може сягати 35 % капіталу виробничих підприємств. [1] Таким чином, сьогодні зростає роль інтелектуальної власності та виникає потреба більш детального вивчення особливостей інтелектуальної власності, для раціонального та ефективного її використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей інтелектуальної власності присвячено наукові праці таких вчених як: О.С. Тарасов, І.І.Верба, В.О.Коваль, С.В. Чікін, В.Д. Дюндін, П. Т. Бубенко, В. В. Величко, С. М. Глухарев, К. Ідріс, О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський, О. Д. Святоцький, Т.В. Козьякова та інші. Однак багато питань в галузі інтелектуальної власності є недостатньо дослідженими, тому як немає єдиних тлумачень деяких понять у сфері інтелектуальної власності серед науковців.

Метою статті є визначення сутності та особливостей інтелектуальної власності для ефективного використання об'єктів інтелектуальної власності.

Результати дослідження. Вираз «інтелектуальна власність» пов'язують з французьким законодавством кінця XVIII ст., зокрема з теорією природного права, яка отримала свій розвиток у роботах французьких філософів-просвітителів (Вольтера, Дідро,

Гельвеція, Гольбаха, Руссо, та ін.). Згідно з цією теорією право творця будь-якого творчого об'єкту є невід'ємним природним правом, яке виникає з самої суті творчої діяльності і існує незалежно від визнання цього права державною владою. 07.01.1791 року у Франції було прийнято патентний закон, у вступі до якого проголошувалося, що будь-яка нова ідея, виголошення та здійснення якої може бути корисним для суспільства, належить тому, хто її створив, а промисловий винахід є власністю його творця. [2]

Сьогодні існують два основних підходи до поняття інтелектуальної власності. Одні вчені підтримують закріплення в законі терміна інтелектуальна власність і не вбачають ненаукового підходу у використанні законодавцем цієї категорії. Інші вважають цей термін неточним і ненауковим, у зв'язку з чим він не повинен застосовуватися в нормативних актах. [3]

П. Т. Бубенко, В. В. Величко, С. М. Глухарев у своєму навчальному посібнику визначають, що інтелектуальна власність - це формалізований результат творчої інтелектуальної діяльності, що надає його автору або особі, яка визначена чинним законодавством, право власності на цей результат, яке набувається, здійснюється і захищається відповідно до законодавчо встановлених норм і правил. Врегульовані законом суспільні відносини стосовно володіння, користування і розпоряджання результатами інтелектуальної творчої діяльності складають інститут права інтелектуальної власності. [4]

На думку Каміла Ідріса, інтелектуальна власність – це термін, що описує ідеї, винаходи, технології, твори мистецтва, які є нематеріальними при їхньому створенні, але потім стають цінностями в матеріальній формі як і кожен інший продукт. Інтелектуальна власність є комерційним застосуванням творчої думки для розв'язання технічного або художнього завдання. Вона не є продуктом сама по собі, а являє собою особливу ідею, що стоїть за цим продуктом, або спосіб, яким ця ідея виражена, або ж відмітний характер того, як цей продукт названий або описаний. [5]

У Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), укладеній 14 липня 1967 р. у Стокгольмі, зазначається, що інтелектуальна власність містить права, які стосуються: [6]

- 1) літературних, художніх та наукових творів;
- 2) виступів виконавців, фонограм та програм ефірного мовлення;
- 3) винаходів у всіх сферах людської діяльності;
- 4) наукових відкриттів;
- 5) промислових зразків;
- 6) корисних моделей;
- 7) товарних знаків, знаків обслуговування і торгових назв та позначень, найменування місця походження;
- 8) припинення недобросовісної конкуренції, а також всіх інших результатів інтелектуальної діяльності у промисловій, науковій, літературній або художній сферах.

Відповідно до Закону України "Про власність" суб'єктами права інтелектуальної власності визначаються громадяни, юридичні особи і держава. Держава може стати суб'єктом зазначення прав у чітко визначених законом випадках. [2]

Відповідно до об'єктів інтелектуальної власності, то існує декілька класифікацій об'єктів інтелектуальної власності. Об'єкти інтелектуальної власності у вітчизняному законодавстві поділяються на об'єкти авторського права і суміжних прав, об'єкти промислової власності та нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності. [1]

Розглянемо більш детально особливості об'єктів інтелектуальної праці, які представлено у науковій праці Тарасова О.С. [1]

Об'єкти авторського права - це твори науки, літератури і мистецтва, які є результатом творчої діяльності, незалежно від призначення, достоїнства і змісту твору, а також від способу і форми його вираження.

Суміжні права означають права, суміжні з авторським правом. Існує три різновиди суміжних прав: права виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення. Об'єкти авторського і суміжних прав регулюються єдиним законом України "Про авторське право і суміжні права" від 23.12.1993 р. об'єкти авторського права регламентуються Всесвітньою конвенцією про авторське право 1952 року та Бернською конвенцією про охорону літературних та художніх творів (Паризький Акт від 24 липня 1971).

До об'єктів промислової власності належать винаходи, промислові зразки, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, найменування місць походження товарів, фірмові найменування та нетрадиційні об'єкти промислової власності, які також відносяться до технологій інтелектуального забезпечення управління підприємством.

Право на нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності - це правова охорона таких результатів інтелектуальної діяльності як, сорти рослин, топографії інтегральних мікросхем, комерційна таємниця (ноу-хау).

Перша група (об'єкти промислової власності) використовується переважно у сфері виробництва і надання послуг і сприяє підвищенню технічного рівня громадського виробництва, його ефективності, забезпечує конкурентоспроможність зроблених товарів і послуг.

Друга група - об'єкти авторського права і суміжних прав - використовується в гуманітарній сфері для збагачення внутрішнього світу людини, формування його світогляду. Ця група об'єктів інтелектуальної власності, у свою чергу, ділиться на дві частини - власне об'єкти авторського права і твору науки, літератури і мистецтва, і об'єкти суміжних з авторськими прав, до яких відносяться права виконавців творів, виробників фонограм і відеограм, організацій мовлення.

Однією з особливостей інтелектуальної власності є те, що вона містить у собі особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності визначається Цивільним Кодексом України та іншими законами.

Особистими немайними правами інтелектуальної власності є: [4]

1) право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) об'єкта права інтелектуальної власності;

2) право перешкоджати будь-якому зазіханню на право інтелектуальної власності, яке може завдати шкоди честі або репутації творця об'єкта інтелектуальної власності;

3) інші особисті немайнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Майновими правами інтелектуальної власності є: [4]

1) право на використання об'єкта права інтелектуальної власності;

2) виняткове право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності іншим особам;

3) виняткове право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, зокрема забороняти таке використання;

4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Значна кількість питань щодо інтелектуальної власності регламентується чинним законодавством. Так, сучасну законодавчу базу України у сфері інтелектуальної власності складають: [2]

1. Конституція України (ст. 41, 42, 46, 54).

2. Кодекси України: Цивільний кодекс (книга IV «Право інтелектуальної власності», книга V «Зобов'язувальне право») та Цивільний процесуальний кодекс; Господарський кодекс та Господарський процесуальний кодекс; Кримінальний кодекс та Кримінально-процесуальний кодекс; Кодекс про адміністративні правопорушення; Митний кодекс; Кодекс законів про працю.

3. Спеціальні закони України (12 законів): Про охорону прав на винаходи і корисні моделі; Про охорону прав на промислові зразки; Про охорону прав на знаки для товарів і

послуг; Про охорону прав на зазначення походження товарів; Про охорону прав на сорти рослин; Про племінну справу в тваринництві; Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем; Про авторське право і суміжні права; Про захист від недобросовісної конкуренції; Про захист економічної конкуренції; Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм; Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування.

4. Укази та розпорядження Президента, постанови Кабінету Міністрів України, відомчі підзаконні акти тощо.

Враховуючи значну роль інтелектуальної власності у суспільстві науковці виділяють наступні переваги від використання та створення об'єктів інтелектуальної власності: [7]

1. Отримання додаткових доходів:
 - збільшення обсягів продажу товарів та послуг за рахунок використання об'єктів інтелектуальної власності;
 - отримання додаткових доходів за рахунок ліцензування права використовувати об'єкти інтелектуальної власності іншими господарюючими суб'єктами.
 - отримання додаткових доходів за рахунок виявлення правопорушників у сфері інтелектуальної власності і можливих джерел доходу від продажу ліцензій.
2. Підвищення зацікавленості власників за рахунок:
 - підвищення вартості частки акціонерів у капіталі компанії;
 - підвищення доходів в розрахунку на акцію;
 - отримання додаткових переваг при злитті, купівлі підприємств.
 - підвищення ефективності діяльності компаній за рахунок: підвищення віддачі від капіталовкладень у НДДКР та забезпечення безперервності інноваційного процесу;
 - використання керівниками підприємства портфеля об'єктів права інтелектуальної власності, використовуючи: підрич виробничої стратегії конкурентів, застосовуючи блокуючи патентування; патентний захист при входженні у прибуткові ринкові сегменти з інтенсивною конкуренцією; отримання виключних прав на нові, комерційно перспективні технології.

Висновки: Таким чином, враховуючі вище зазначене, інтелектуальна власність відіграє значну роль у житті людини та присутня у всіх її напрямках діяльності, будь то матеріальна сфера чи духовна. Задля ефективного використання результатів інтелектуальної діяльності в Україні створена значна законодавча база, однак вона є недосконалою та потребує певних доробок. Тому це питання може стати базою для подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Тарасов О.С. Сутність та класифікація об'єктів інтелектуальної власності / О.С. Тарасов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/tarasov-os-sutnist-ta-klasifikatsiya-obektiv-intelektualnoyi-vlasnosti/>
2. Верба І.І. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник/ І.І.Верба, В.О.Коваль; за ред. С.В. Чікін. – К.: НТУУ «КПІ», 2013. – 262 с.
2. Дюндін В.Д. Інтелектуальна власність як головна складова інтелектуального потенціалу суспільства / В.Д. Дюндін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3021>
4. Бубенко П. Т. Інтелектуальна власність: навчальний посібник / П. Т. Бубенко, В. В. Величко, С. М. Глухарев. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 215 с.
5. Ідріс К. Інтелектуальна власність – потужний інструмент економічного зростання / К. Ідріс. - К.: Укрпатент, 2006, - 372с.

6. Орлюк О. П. Право інтелектуальної власності: підручник / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. — 696 с.

7. Козьякова Т.В. Інтелектуальна власність як економічна категорія / Т.В. Козьякова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economy.kpi.ua/files/files/6_kpi_2008.pdf

References:

1. Tarasov O.S. Essence and classification of intellectual property / O. S. Tarasov [Electronic resource]. - Access: <http://intkonf.org/tarasov-os-sutnist-ta-klasifikatsiya-obektiv-intelektualnoyi-vlasnosti/>

2. Verba I.I. Fundamentals of Intellectual Property: a tutorial / I. I.Verba, V.O.Koval; Ed. SV Chikin. - К.: NTU «KPI», 2013. - 262 p.

3. Dyundin V. D. Intellectual property as a part of the intellectual potential of society / V. D. Dyundin [Electronic resource]. - Access: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3021>

4. Bubenko P.T. Intellectual property: a tutorial / PT Bubenko, V. V. Velichko, S.M. Hluharyev. - Н.: KSAME, 2011. - 215 p.

5. Idris K., Intellectual Property - a powerful tool for economic growth / K. Idris. - К.: Ukrapatent, 2006 – 372 p.

6. Orlyuk A. P. Intellectual property: a textbook / A.P. Orlyuk, G.A. Androschuk, O.B. Butnik-Seversky, etc .; Ed. A.P. Orlyuk, O.D. Svyatotskoho. - К.: Publishing House «John Jure», 2007. - 696 p.

7. Koziakov T.V. Intellectual Property as an economic category / T.V. Koziakov [Electronic resource]. - Access: http://economy.kpi.ua/files/files/6_kpi_2008.pdf

Ключові слова: інтелектуальна власність, промислова власність, авторські права, суміжні права, законодавча база, майнові та немайнові права.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, промышленная собственность, авторское право, смежные права, законодательная база, имущественные и неимущественные права.

Key words: intellectual property, industrial property, copyright, related rights, legal framework, property and other rights.